

Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu
Koulutuskeskus Dipoli

10. PÄÄSUUNNITTELUKOULUTUS 2010

PÄÄSUUNNITTELIJA TYÖNTEKIJÄNÄ SUUNNITTELUTOIMISTOSSA

Kari Jäkkö

PÄÄSUUNNITTELIJA TYÖNTEKIJÄNÄ SUUNNITTELUTOIMISTOSSA

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	PÄÄSUUNNITTELIJAN TEHTÄVÄT	2
2.1	Suunnittelun kokonaisuudesta huolehtiminen	2
2.2	Rakennuslupa ja aloituskokous	3
2.3	Energiatodistus	3
2.4	Suunnitelmien yhteensovittamisvelvoite	3
3	PÄÄSUUNNITTELIJAN VASTUU	4
3.1	Pääsuunnittelijan sopimusvastuu	4
3.2	Pääsuunnittelijan sopimuksenulkoisen vastuu	5
3.3	Pääsuunnittelijan lakisääteinen huolehtimis- / huolellisuusvelvoite	6
3.4	Pääsuunnittelijan vastuu työntekijänä	6
3.5	Pääsuunnittelijan vastuu aika	7
4.	YHTEENVETO	8
	Viittaukset ja lähdeluettelo	10

1 JOHDANTO

Tarkoituksenani on tässä tutkielmassa selvittää ja pohtia, miten pääsuunnittelijan toiminta ja vastuu eroavat toisistaan, jos pääsuunnittelija on yrityksen työntekijä, kuin jos hän olisi yrityksen omistaja tai osakas.

Erotteleeko maankäyttö- ja rakennuslaki tai jokin muu taho ovatko pääsuunnittelijan tehtävät tai vastuu erilaisia jos hän on yrittäjä tai yrityksen työntekijä. Pääsuunnittelijan tehtäviä ja velvollisuuksia tarkastellessani en ole yrittänyt tehdä kaikenkattavaa listausta vaan poiminut tärkeimpiä ja yleisimpiä tehtäviä tarkasteluun.

Tällä hetkellä pääsuunnittelijoina toimii sekä yrityksen omistajia/osakkaita sekä yrityksen työntekijöitä.

2 PÄÄSUUNNITTELIJAN TEHTÄVÄT

Pääsuunnittelijan tehtävä on määritelty Maankäyttö- ja rakennuslaissa. Lainmukaiset pääsuunnittelijan tehtävät määrittyvät sieltä. Lisäksi Suomen rakentamismääräyskokoelma täydentää pääsuunnittelijan tehtävänkuvaa.

RT-kortiston PS 01 Pääsuunnittelun tehtäväluettelo on melko kattava, mutta siinäkin mainitaan että: ”Suunnittelusopimuksessa määritellään, kuuluuko pääsuunnitteluun lisätehtäviä, jotka on merkittävä sopimukseen tai sen liitteenä olevaan tehtäväluetteloon.” ja ”Mikäli pääsuunnittelun perustehtäviä jätetään sopimuksen ulkopuolelle, on varmistuttava siitä, että nimetty pääsuunnittelija huolehtii kuitenkin säädösten mukaisista velvollisuuksista.”¹

Edellisen perusteella on varmaa että pääsuunnittelun tarkka ja lopullinen toimenkuva muodostuu vasta rakennushankkeeseen ryhtyvän ja suunnittelijan (yritys tai henkilö) sopimussisällön perusteella, sillä pelkät säädösten mukaiset velvollisuudet ovat kuitenkin aika viitteellisesti määritelty.

Maankäyttö- ja rakennuslain, sekä Rakennusmääräyskokoelman A2-osa eivät mainitse mitään eroa pääsuunnittelijan tehtäviin, oli hän sitten suunnitteluyrityksen työntekijä tai itse yrittäjä/yrityksen osakas.

Esimerkiksi seuraavissa tehtävissä ei ole mitään silminnähtävää eroa, toimiiko pääsuunnittelijana yritykseen työsuhteessa oleva työntekijä vai yrittäjä/yrityksen osakas.

2.1. Suunnittelun kokonaisuudesta huolehtiminen

Maankäyttö- ja rakennuslaki 120§ 2mom. määrää: ”Rakennuksen suunnittelussa tulee olla suunnittelun kokonaisuudesta ja sen laadusta vastaava pätevä henkilö, joka huolehtii siitä, että rakennussuunnitelma ja erityissuunnitelmat muodostavat kokonaisuuden, joka täyttää sille asetetut vaatimukset (*pääsuunnittelija*).”

Pääsuunnittelija ei kuitenkaan välttämättä ole kohteen rakennussuunnittelija eikä välttämättä tee itse rakennuksen pääpiirustuksia, kuten Maankäyttö- ja rakennuslaki 131§ 1mom. sanotaan: ”Rakennuslupaa haetaan kirjallisesti. Hakemukseen on liitettävä-- sekä rakennuksen pääpiirustukset, jotka suunnittelija varmentaa nimikirjoituksellaan.- --” Tekstissä mainitaan vain suunnittelija, joten pääsuunnittelija ei varmenna nimikirjoituksellaan pääpiirustuksia, jollei hän ole samalla myös kohteen rakennussuunnittelija.

¹ RT 10-10764, 1

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan pääsuunnittelijan ei tarvitse varmentaa piirustuksia tai rakennuslupaa nimikirjoituksellaan, joskin monissa kunnissa rakennuslupakäytäntöön halutaan myös pääsuunnittelijan nimikirjoitus, joka toimii lähinnä ilmoitusluontoisena kohtana, eli kyseinen henkilö lupautuu kohteen pääsuunnittelijaksi.

2.2. Rakennuslupa ja aloituskokous

Rakennusmääräyskokoelman A2-osassa veloitetaan pääsuunnittelijaa huolehtimaan rakennuslupa-asiakirjojen hoitamisesta ja osallistumaan rakennushankkeen mahdolliseen aloituskokoukseen.

2.3. Energiatodistus

Pääsuunnittelijan tehtäviin kuuluu myös rakennuksen energiatodistuksen antaminen. Koska pääsuunnittelija harvoin itse tekee todistusta, tulee hänen huolehtia että todistuksen tekijän lähtötiedot ovat oikeat ja että todistuksen varsinainen tekijä on pätevä tehtävään.

2.4. Suunnitelmien yhteensovittamisvelvoite

Eräs pääsuunnittelijan ehkä tärkein tehtävä on Rakennusmääräyskokoelman A2-osassa mainittu suunnitelmien yhteensovittamisvelvoite. Se tarkoittaa että pääsuunnittelija huolehtii, ettei eri suunnitteluasiakirjoissa ole ristiriitaisiin tuloksiin johtavia määrityksiä.

3 PÄÄSUUNNITTELIJAN VASTUU

Pääsuunnittelijaa koskeva oikeudellinen sääntely löytyy pääosin Maankäyttö- ja Rakennuslain 17 luvusta, Maankäyttö- ja Rakennusasetuksesta sekä Rakennusmääräyskokoelman A2 osasta. Myös Kauppakaaren 18 luvun säännöksiä voidaan soveltaa koskemaan pääsuunnittelijan ja rakennushankkeeseen ryhtyvän välistä sopimusta.

Pääsuunnittelijan vastuut määräytyvät myös vahingonkorvauslain säännösten, sopimusoikeudellisten periaatteiden ja oikeuskäytännön mukaan, jolloin työnantajan vastuuta pidetään ensisijaisena myös niiden vahinkojen osalta, jotka perustuvat pääsuunnittelijatehtävien suorittamiseen liittyviin virheisiin tai laiminlyönteihin.²

3.1 Pääsuunnittelijan sopimusvastuu

Pääsuunnittelijan sopimusvastuu syntyy kun rakennushankkeeseen ryhtyvä ja suunnittelija / yritys solmivat suunnittelusopimuksen. Tällöin heidän välilleen syntyy toimeksiantosuhde.

Lainsäädäntö ei kovin tarkkaan määrittele pääsuunnittelijan tehtäviä, joten rakennushankkeeseen ryhtyvän ja pääsuunnittelijan on hyvä kirjata mahdollisimman tarkasti tehtävävelvollisuudet sopimukseen. Erikoisesti jos pääsuunnittelijana toimii yrityksen työntekijä.

Oikeuskirjallisuudessa tunnetaan urakan sopimussidonnaisuudessa ns. isännän vastuu, eli että ”itsenäinen työnsuorittaja on velvollinen aikaansaamaan sopimuksessa määritetyn työntuloksen, kun taas työsuhteessa oleva työntekijä ei vastaa työntuloksesta, vaan on velvollinen ainoastaan työn tekemiseen sellaisenaan”.³

Kun pääsuunnittelija on työntekijänä suunnittelutoimistossa, on hänen työnantajallaan oikeus työn johtamiseen ja valvontaan, jolloin suunnittelutoimisto tavallaan vastaa sopimuksenmukaisesta työntuloksesta. Näin ollen pääsuunnittelija joka on työsuhteessa vastaa työn tekemisestä, eikä viime kädessä lopputuloksesta, josta vastaa hänen työnantajansa.

² ATL Ry 2007, 6

³ Koskela Timo 2004, 23

3.2 Pääsuunnittelijan sopimuksenulkoiset vastuut

3.2.1 Pääsuunnittelijan julkisoikeudellinen vastuu

Pääsuunnittelijan julkisoikeudellisena vastuuna voidaan pitää Rakentamismääräyskokoelman A2 3.1.1 määräystä jonka mukaan pääsuunnittelija vastaa rakentamisvalvontaviranomaiselle tehtäviensä asianmukaisesta hoitamisesta rakennushankkeen suunnittelun ja rakennustyön ajan.⁴

Toisaalta pääsuunnittelijaan kohdistunee pelkästään viranomaisten kehoitus korjata virheellinen tai puutteellinen toiminta, jos tämä ei auta, kääntynee rakennusvalvonta rakentamiseen ryhtyvän puoleen.⁵

Pääsuunnittelijan julkisoikeudellinen vastuu on toimintavastuuta (vastaa tehtäviensä asianmukaisesta hoitamisesta rakennushankkeen ajan) ja vastuun todellinen realisoituminen jääneekin hänen ja rakennushankkeeseen ryhtyvän väliseen sopimussuhteeseen.⁶

3.2.2 Pääsuunnittelijan yksityisoikeudellinen vastuu

Pääsuunnittelijan yksityisoikeudellinen vastuu (tuottamuksellinen vastuu) kolmannelle osapuolelle astuu kuvaan jos pääsuunnittelija on ollut huolimaton, lyönyt tehtävänsä laimin tai tehnyt jotain väärin. Vahingonkorvauslaissa jokin edellä mainittu teko laukaisee vahinkoseuraamuksen. Yleensä laiminlyönnit tai tahalliset vahingonteot on helposti määriteltävissä. Vain huolimattomuus on vaikeammin määriteltävä asia. Yleensä tämä arvioidaan alan normien mukaan ja kuinka yleensä on toimittu. Huolellisuusvaatimukset arvioidaan objektiivisesti, eli mitä toimijan olisi pitänyt tietää (mitä hyvä suunnittelija olisi tiennyt). Tällöin on huolellisuuden arvioinnissa kysymys vertailuryhmän käytöstä.

Inkinen toteaa jopa niin että: ”Pääsuunnittelijan voidaan katsoa menetelleen huolimattomasti, jos hän ryhtyy pääsuunnittelijaksi sellaiseen hankkeeseen, johon hänen ammattitaitonsa ei riitä.”

ATL toteaa omassa ohjeistuksessaan melko tyyliä työntekijän olevan vahingonkorvauslain (1974/412) säännösten perusteella vastuussa työntekijänsä työssään tuottamuksella ulkopuoliselle aiheuttamasta vahingosta. Työntekijän vastuu on vain toissijaista, eikä työntekijä vastaa lainkaan lievällä tuottamuksella aiheuttamistaan vahingoista. Vaikkakin työnantajalla olisi oikeus vaatia isännänvastuun perusteella

⁴ Inkinen Johanna 2009, 13

⁵ Inkinen Johanna 2009, 14

⁶ Inkinen Johanna 2009, 15

maksamiaan korvauksia työntekijältä, niin tällöinkin työntekijän korvausvelvollisuutta yleensä kohtuullistetaan.

Vain törkeästä tuottamuksellisuudesta tai mahdollisesta rikoksesta voi työntekijä joutua henkilökohtaiseen vastuuseen. Tällöin on ”kysymys rikoslaista, jossa vastuun kantavat yksityiset ihmiset/rakennuttajahenkilöt (huom. yritykset/rakennuttajien työnantajat eivät ole vastuussa)”⁷

3.3 Pääsuunnittelijan lakisääteinen huolehtimis- / huolellisuusvelvoite

Maankäyttö- ja rakennuslain 120.2§:n mukaan pääsuunnittelija vastaa suunnittelun kokonaisuudesta ja sen laadusta. Vaikka pääsuunnittelija ei vastaa yksittäisistä suunnitelmista, tulee hänen huolehtia siitä että tarvittavat suunnitelmat tehdään ja että ne ovat ristiriidattomat toistensa kanssa.

Pääsuunnittelijalla on myös toimeksiantovastuu, eli: ”Pääsuunnittelijan tulee suorittaa saamansa toimeksianto yhtä huolellisesti ja ammattitaitoisesti kuin jonkun toisen saman alan asiantuntijan voitaisiin kohtuudella katsoa suorittavan samankaltaisessa tilanteessa. Hänen tulee noudattaa tehtävässään lakia, asetuksia, viranomais määräyksiä ja -ohjeita, hyvää rakennustapaa sekä rakennuttajalta saamia ohjeita.”⁸

3.4 Pääsuunnittelijan vastuu työntekijänä

Arkkitehtitoimistojen liitto on omassa ohjeistuksessaan maininnut työntekijän vastuusta seuraavaa: ”työntekijän päävelvoite on sovitun työn tekeminen huolellisesti noudattaen niitä ohjeita ja määräyksiä, jotka työnantaja toimivaltansa mukaan antaa. Mikäli työnantaja (esim. suunnittelutoimisto) edellyttää suunnittelijan toimimista rakennusprojekteissa myös pääsuunnittelijan ominaisuudessa, tulee pääsuunnittelijana toimimisesta osa työntekijän työsuhteeseen kuuluvia velvoitteita.”⁹

Yleensä työnantajan ja työntekijän suhde perustuu jonkinasteiseen luottamukseen. Ja yleensä työntekijän vastuu työn asiallisesta hoitamisesta kasvaa myös työnantajan luottamuksen kasvaessa.

⁷ Lemström, Juha 2010, 23

⁸ Koskela Timo 2004, 46

⁹ ATL Ry 2007, 5

3.5 Pääsuunnittelijan vastuu aika

Rakentamismääräyskokoelman A2 3.1.1 määräyksen mukaan pääsuunnittelija vastaa velvoitteistaan rakennusvalvontaviranomaiselle suunnittelun ja rakennustyön ajan eli pääsuunnittelijan julkisoikeudellinen vastuu päättyy loppukatselmuksessa annettavaan hyväksyntään.¹⁰

Yksityisoikeudellisen vastuun päättymisen on epäselvempää. Tosin sekä Koskela että Inkinen esittävät vahingonkorvauksen vanhentumisajaksi kymmentä vuotta rakennuksen valmistumisesta (loppukatselmuksesta),¹¹ paitsi henkilö- ja ympäristövahinkojen osalta, joiden osalta korvausta voi hakea vielä kymmenen vuoden jälkeenkin.

¹⁰ Inkinen Johanna 2009, 63

¹¹ Koskela Timo 2004, s.89 ja Inkinen Johanna 2009, 63

4. YHTEENVETO

Tutkiessani alan kirjallisuutta, sekä omien kyselyjeni pohjalta. En löytänyt kovinkaan merkittävää viittausta siihen että pääsuunnittelijan tehtävät eroaisivat toisistaan, toimii pääsuunnittelijana sitten yrityksen omistaja/osakas tai työntekijä. Materiaalini pohjalta melkein täyden vastuun sekä sopimusosapuolta kohtaan että muita osapuolia kohtaan näyttäisi kantavan työnantaja/yritys.

Maankäyttö- ja rakennuslaki tai Rakentamismääräyskokoelma mainitsee vain pääsuunnittelijan ”luonnollisena henkilönä”, eikä ota kantaa työ- tai sopimussuhteeseen, jossa hän toimii rakennushankkeeseen ryhtyvään päin. Myöskään käyttämäni lähdekirjallisuus ei tee eroa pääsuunnittelijan tehtävissä tai vastuussa olisi tämä sitten yrityksen omistaja/osakas vai työntekijä.

Tiedustelin asiaa myös parilta vakuutusyhtiöltä, olisiko vastuuvakuutuksen ottamisessa eroa, mikäli vakuutus otetaan yrityksen omistajille tai työntekijöille. Molemmat vakuutusyhtiöt kertoivat ettei vakuutusmaksuissa tai –ehdoissa ole eroa, otetaanko vakuutus yrittäjälle vai työntekijöille. Vakuutus kuitenkin otetaan aina yrityksen nimiin, joka aina viime kädessä kantaa myös lopullisen juridisen vastuun. Loppujen lopuksi tuon ”isännän vastuun” määrittelemineen jää oikeuslaitokselle, josta en varsinaisia suuntaa antavia ennakkotapauksia löytänyt. Ehkä tulevaisuudessa täsmentyy pääsuunnittelijan ja työnantajayrityksen juridiset vastuualueet.

Näyttääkin siltä että mikään taho ei näytä ottavan merkittävää kantaa siihen, onko pääsuunnittelija minkälaisessa sopimussuhteessa rakennushankkeeseen ryhtyvän kanssa. Toisaalta pääsuunnittelijakäytäntö on ollut olemassa vasta reilut kymmenen vuotta ja mitään erityisiä oikeudellisia ennakkotapauksia ei ole ehtinyt paljontaan kertyä.

Laissa ja säädöksissä määritellään pääsuunnittelijan ensisijaiset vastuut ja varsinaiset ”tehtävät” on määritelty esim. PS10 ja ATL:n pääsuunnittelijan tehtäväluettelossa. Periaatteessa rakennushankkeeseen ryhtyvä itse voi määritellä pääsuunnittelijan tehtäville erilaisen sisällön, riippuen siitä, mitä suunnittelusopimukseen kirjataan ja sovitaanko tehtävien hoitajaksi suunnittelutoimiston työntekijä vai itse yrittäjä/osakas.

Näin ollen pääsuunnittelijan varsinaiset tehtävät näyttäisivät olevan aina samat, riippumatta siitä toimiiko pääsuunnittelijana yrityksen omistaja/-osakas tai työntekijä. Se miten työntekijänä toimivan pääsuunnittelijan juridiseen vastuuseen vaikuttaa se, että hän on työsuhteessa ja työnantajalla on oikeus ohjata ja valvoa häntä työssään, on vielä harmaata aluetta, joka tulevaisuudessa selviää oikeudellisten tapausten myötä. Tosin ATL on omassa ohjeissaan ”Työntekijän velvollisuudet ja vastuu pääsuunnittelijana” todennut melko selvästi että työnantaja kantaa sopimusvastuun. Eli että vastuun

työntekijän ulkopuoliselle aiheuttamasta vahingosta ja vastuun sopimuskumppanille aiheuttamasta vahingosta kantaa työnantaja. ATL on ilmeisesti huomannut oikeuskäytännön vapauttavan työntekijän vastuusta esim. syystä että työntekijä ei saa sopimuksesta koituvaa hyötyä itselleen, eikä työntekijä ole päättänyt sopimuksen sisällöstä.

Pääsuunnittelijan juridisen ja taloudellisen vastuun kantaa yrittäjä/työnantaja, joka on sopimussuhteessa rakennushankkeeseen ryhtyvän kanssa. Työntekijä pääsuunnittelijana on sopimussuhteessa työnantajansa kanssa ja vastaa tehdystä pääsuunnittelijan työstä työnantajalleen. Vain rikosoikeudellisen vastuun kantaa työntekijä itse, eli jos hänen katsotaan syyllistyneen jonkinasteiseen rikokseen, on hän silloin itse siitä vastuussa.

Periaatteessa pääsuunnittelijan tehtävät ja vastuu ovat siis samanlaiset riippumatta siitä toimiiko pääsuunnittelijana yrittäjä vai työntekijä.

Viittaukset ja lähdeluettelo

Arkkitehtitoimistojen liitto ATL Ry (2007). Työntekijän velvollisuudet ja vastuu pääsuunnittelijana. (verkkojulkaisu)

Inkinen, Johanna (2009). Rakennushankkeeseen ryhtyvän ja pääsuunnittelijan sopimuksenulkoinen vastuu. Pro gradu-tutkielma. Helsingin Yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta.

Koskela, Timo (2004). Pääsuunnittelijan Sopimusvastuu. Rakennustieto Oy

Lemström, Juha (2010). Rakennuttajan ja pääsuunnittelijan työturvallisuusvelvoitteet – uudistunut lainsäädäntö (PS 10-kurssin luento ja luentomateriaali)

Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132

Maankäyttö- ja rakennusasetus 1999/895

Puhelinkeskustelut vakuutuslaitosten Tapiola ja Pohjola edustajien kanssa.

RT 10-10764 (2001). PS 01 Pääsuunnittelun tehtäväluettelo. Rakennustietosäätiö. Rakennustieto Oy

Ympäristöministeriö, asunto ja rakennusosasto (2002). Suomen rakentamismääräyskokoelma A2 Rakennuksen suunnittelijat ja suunnitelmat